

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTO (EB) NR. 1896/2006, NUSTATANČIO EUROPOS MOKĖJIMO ĮSAKYMO PROCEDŪRĄ, TAIKYMO YPATUMAI

Vigita Vėbraitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros lektorė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 2 36 61 70
El. paštas: vigita.vebraite@tf.vu.lt

Straipsnyje analizuojamas 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. Aptariama šio teisės akto reguliavimo sritis, Europos mokėjimo įsakymo išdavimo tvarka ir jo privalumai, taip pat skolininko teisių gynimo būdai.

Regulation (EC) No 1896/2006 of 12 December 2006, creating European order for payment procedure, is analyzed in this article. The scope of this legal act, also the procedure to issue European order for payment and its advantages, as well as the ways to protect the rights of the debtors are discussed in the publication.

Įvadas

Beveik kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė savo nacionalinėje teisėje turi mechanizmus, kaip greičiau ir paprasčiau išspręsti aiškius, daug ginčų nekeliančius piniginius reikalavimus. Gali skirtis tik pati teismo įsakymo išdavimo procedūra. Vienose šalyse (kaip antai Lietuvoje ar Austrijoje) teismo įsakymas yra vienpakopis, kitose (pavyzdžiui, Vokietijoje) – dvipakopis. Vienur gali būti apskritai nereikalaujama įrodinėti piniginio reikalavimo pagrįstumo, kitose valstybėse kreditorius privalo pateikti įrodymus, pagrindžiančius reikalavimo pagrįstumą¹. Kaip

palengvinti aiškių skolų išieškojimą visos Europos Sąjungos mastu, buvo svarstoma jau ilgą laiką, kai tik 1999 m. gegužės 1 d. įsigaliojo Amsterdamo sutartis. Dar galima paminėti, kad ir projekte dėl galimo bendro Europos civilinio proceso, kurį parengė Belgijos teisės profesoriaus M. Storme'o vadovaujama darbo grupė, taip pat yra teigiama, kad turėtų būti bendra teismo įsakymo išdavimo procedūra [11, p. 347].

Pirmasis bandymas bent kiek suderinti skolų išieškojimą tarp Europos Sąjungos

¹ Plačiau apie teismo įsakymo sistemas galima rasti LAUŽIKAS E., MIKELĖNAS V., NEKROŠIUS V.

Civilinio proceso teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005. P. 244–256. NORKUS R. Supaprastintas civilinis procesas: teismo įsakymo procesas, dokumentinis procesas, ginčų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procesas, daikto valdymo pažeidimų bylų nagrinėjimo procesas. Vilnius: Justitia, 2007.

valstybių narių ir kovoti su vėlavimais vykdant tarptautinius mokėjimus buvo 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/35/EB dėl kovos su pavėluotu mokėjimu komerciniuose sandoriuose [3]. Šios direktyvos 5 straipsnyje teigiama, kad valstybės narės užtikrina, jog nepriklausomai nuo skolos dydžio teisė į nuosavybę paprastai gali būti įgyvendinta per 90 kalendorinių dienų nuo kreditoriaus ieškinio ar pareiškimo pateikimo teismui ar kitai kompetentingai institucijai tais atvejais, kai skola ar procedūros aspektai yra neginčytini. Šį išsipareigojimą valstybės narės turėjo įvykdyti vadovaudamosi nacionaliniais įstatymais ir kitais teisės aktais. Tačiau norimo efekto tokia direktyva nedavė, nes dauguma valstybių narių buvo tos nuomonės, kad ir esamas nacionalinis teisinis reguliavimas užtikrina tinkamą piniginių reikalavimų išieškojimą [9, p. 559]. Tad buvo pradėta mąstyti apie Bendrijos teismo įsakymo išdavimo procedūros sukūrimą. 2002 m. gruodžio 20 d. Europos Komisija patvirtino žaliąją knygą dėl Europos mokėjimo įsakymo procedūros ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti [6]. O jau 2004 m. gegužės 25 d. Komisija pristatė ir pasiūlymą dėl Europos mokėjimo įsakymo procedūros sukūrimo [1]. Pats reglamentas [2] buvo priimtas 2006 m. gruodžio 12 d. su reikšmingais pakeitimais ir įsigaliojo 2008 m. gruodžio 12 d. Tai buvo pirmas kartas, kai sukurta bendra Europos Sąjungos procedūra, pagal kurią yra išduodamas teismo sprendimas, kuris gali būti vykdomas be egzekvatuūros procedūros kitose valstybėse narėse.

Šiame straipsnyje, pasitelkiant daugiausiai lyginamąjį, sisteminį ir teleologinį metodus,

kaip tik ir nagrinėjamos šio reglamento taikymo ribos, Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra ir pagrindinės reglamentavimo problemos.

Reglamento taikymo sritis

Reglamento 2 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad šis teisės aktas taikomas tarptautinio pobūdžio civilinėse ir komercinėse bylose, neatsižvelgiant į teismo pobūdį. Be to, jis netaikomas mokesčių, muitų ar administracinėms byloms arba valstybės atsakomybei už veiksmus ir neveikimą vykdant valstybės įgaliojimus (*acta iure imperii*). Antroje straipsnio dalyje dar detalizuojama, kad reglamentas yra netaikomas: a) nuosavybės teisėms, atsirandančioms iš santuokos, testamentų ir paveldėjimo; b) bankroto, bylų, susijusių su nemokių bendrovių ar kitų juridinių asmenų likvidavimu, susitarimų tarp teismų ir susitarimų tarp kreditorių ir skolininkų bei analogiškoms procedūroms; c) socialiniam draudimui; d) reikalavimams, kylantiems iš nesutartinių prievolių, nebent jos buvo šalių sudaryto susitarimo dalykas arba skola buvo pripažinta, arba jos susijusios su nustatyto dydžio skolomis, atsiradusiomis dėl turto bendros nuosavybės.

Suprantama, kad, kaip ir kitų reglamentų atžvilgiu, sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“ turi būti aiškinama autonomiškai. Tačiau galima iš karto atkreipti dėmesį, kad, skirtingai nei reglamente Briuselis I ar reglamente, sukuriančiame neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, šiame teisės akte nėra pasakyta, jog jis netaikomas arbitražui. Tad yra įmanoma prašyti išduoti Europos mokėjimo įsakymą, nors sutartyje ir yra arbitražinė išlyga. Tokiu atveju

atsakovas galės ginčyti civilinės bylos teisingumą savo prieštaravimuose. Taip pat yra įmanoma pagal reglamento normas prašyti priteisti, pavyzdžiui, šalių susitartas arbitražo proceso metu turėtas išlaidas.

Svarbu, kad reglamento taikymo sritis yra ribojama tuo, jog Europos mokėjimo įsakymą galima prašyti išduoti tik sutartinėms prievolėms. Tad nesutartinės prievolės, yra mažų išimčių, neįeina į reglamento taikymo sritį. Teigiama, kad tokį teisinį reglamentavimą galima paaiškinti daugiausia tuo, jog nesutartinėse prievolėse paprastai po pareiškimo teismui padavimo yra būtina nustatyti reikalavimo dydį [15, p. 339]. Tačiau, manytume, kad toks reglamento taikymo srities susiaurinimas yra pernelyg didelis. Juk yra tikimybė, kad atsakovas neginčys reikalaujamos sumos dydžio ir nesutartiniuose teisiniuose santykiuose, ir tokiu būdu ieškovui būtų galima apginti savo teises pagreitintai. Be to, pagal nacionalinius įstatymus paprastai yra leidžiama prašyti išduoti mokėjimo įsakymą ir dėl nesutartinių prievolių. Tad šiuo atveju apribojamos kreditoriaus, turinčio nesutartinį reikalavimą tarptautinio pobūdžio byloje, teisės. Pagal dabartinį reglamentą prašyti išduoti Europos mokėjimo įsakymą yra negalima ir reikalavimams dėl išlaikymo priteisimo, nebent yra pateikiamas šalių susitarimas dėl išlaikymo teikimo. Be to, nėra įmanoma pagal Europos mokėjimo įsakymo procedūrą išsiieškoti žalos, patirtos avarijos metu, ir panašiai. Toks ribojamas galioja ir tais atvejais, kai žala yra pripažinta, tačiau nesusitarta dėl konkretaus jos dydžio.

Kitas labai svarbus reglamento taikymo srities ribojimas yra tas, kad šis teisės aktas taikomas tik tarptautinio pobūdžio byloms.

Reglamente tarptautinio pobūdžio byla yra suprantama byla, kai bent vienos iš šalių nuolatinė ar įprasta gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje narėje nei teismas, kuriam pateiktas prašymas. Atkreiptinas dėmesys, kad pasiūlyme dėl Europos mokėjimo įsakymo procedūros sukūrimo tokio ribojimo nebuvo, tad buvo siekiama, kad reglamente numatytą procedūrą būtų galima taikyti ir nacionaliniams piniginiams reikalavimams. Kreditorius būtų galėjęs pasirinkti, kuria procedūra pasinaudoti: ar nacionaliniuose įstatymuose numatytu procesu dėl teismo įsakymo išleidimo, ar vis dėlto reglamentu. Taigi valstybės narės pagal projektą neprivalėjo ką nors keisti savo nacionaliniuose civilinio proceso kodeksuose įsigaliojus reglamento projektui. Ribojimas tarptautinio pobūdžio byloms atsirado kaip valstybių narių ir Europos Komisijos kompromisas. Be to, ir Europos Komisijos Teisės departamentas savo išvadoje prieštaravo dėl tokios plačios reglamento taikymo srities, nes, jo manymu, tai prieštarautų tuo metu galiojančios Amsterdamo sutarties 65 straipsniui [10, p. 50].

Be jokios abejonės, toks reglamento susiaurinimas yra žingsnis atgal vienodinant civilinį procesą Europos Sąjungos mastu. Tačiau labiausiai dėl tokio apribojimo nukenčia tie kreditoriai, kurie savo gyvenamosios vietos ar buveinės valstybėje narėje apskritai neturi procedūros dėl mokėjimo įsakymo išdavimo (pavyzdžiui, Olandija). Tokiu būdu daugiau teisių turi fizinis ar juridinis asmuo, jis turi tarptautinio pobūdžio reikalavimo teisę ir gali pasinaudoti reglamentu. O nacionalinio ginčo atveju galima tik paprasta ginčo nagrinėjimo tvarka, nors atsakovas ir neginčija piniginio reikalavimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad reglamente pasirinktas tarptautinės bylos apibūdinimas neleidžia prašyti Europos mokėjimo įsakymo išdavimo tais atvejais, kai kreditorius turi reikalavimo teisę skolininkui, kuris taip pat gyvena toje pačioje valstybėje narėje kaip kreditorius, tačiau jo turtas yra kitoje valstybėje narėje, tad ir vykdyti teismo sprendimą reikės kitoje valstybėje narėje. Apskritai galima sutikti su nuomone, jog, nors ir pačios valstybės narės labai siekė reglamente kuo labiau apsaugoti savo gyventojų ar įmonių interesus (ypač skolininkų teises), tačiau pasirinkta reglamento taikymo sritis labiau palengvina kitoje valstybėje narėje esantiems kreditoriams pasiekti nacionalinius skolininkus nei nacionaliniams kreditoriams pasiekti skolininkus kitose valstybėse narėse [8, p. 306]. Be to, atsižvelgiant į pastovią Europos Teisingumo Teismo praktiką, jog Europos Sąjungos civilinio proceso teisės normos gali galioti ir civilinėms byloms, susijusioms su trečiosiomis šalimis, jei bylos teisingumas atitinka reglamentų nuostatas, tai ir šis reglamentas gali būti taikomas tais atvejais, kai pareiškėjas yra iš trečiosios šalies, tačiau atsakovo gyvenamoji vieta yra vienoje iš Bendrijos valstybių narių [12, p. 304].

Reglamento 4 straipsnyje teigiama, kad Europos mokėjimo įsakymo procedūros nustatymo paskirtis yra išieškoti konkrečias pinigų sumas, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs tuo metu, kai pateikiamas prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą. Tad Europos mokėjimo įsakymas gali būti išduodamas tik dėl konkrečiai apibrėžtų piniginių reikalavimų. Negalima šia procedūra pasinaudoti, pavyzdžiui, kaip Lietuvoje, pagal teismo įsakymo procedūrą, ir prašyti

priteisti kilnojamąjį daiktą. Be to, sąvoka „piniginis reikalavimas“ yra autonominio aiškinimo dalykas. Galėjimas pateikti prašymą dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo nepriklauso nuo reikalaujamos priteisti sumos dydžio. Skirtingai nei daugelis Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių įstatymų², reglamentas tiesiogiai nesieja galimumo pasinaudoti Europos mokėjimo įsakymo procedūra su kreditoriaus pareiga įvykdyti savo prievolę skolininkui. Tad tokiu atveju, kai skolininkas turi teisę reikalauti, kad kreditorius įvykdytų jam priklausančią prievolę, yra įmanoma skolininkui tik pateikti prieštaravimus dėl Europos mokėjimo įsakymo pareiškimo. Tačiau reikėtų sutikti su daugelio procesualistų nuomone, jog sąvoką „piniginis reikalavimas“ reglamento kontekste reikėtų aiškinti plačiau, apimant ir tai, kad piniginis reikalavimas negali būti priklausomas nuo priešpriešinės prievolės įvykdymo [10, p. 64; 7, p. 1132; 15, p. 340]. Tokiu atveju būtų galima sumažinti pareiškimų dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo skaičių: vis vien vėliau jie užginčijami ir civilinė byla turi būti nagrinėjama pagal bendrąsias civilinio proceso nuostatas.

Teritorijos atžvilgiu reglamento taikymo ribos aptartos jo 2 straipsnio 3 dalyje. Situacija yra tokia pati, kaip su daugeliu kitų Europos Sąjungos reglamentų civilinio proceso srityje. Tad šis teisės aktas yra taikomas visose Bendrijos valstybėse, išskyrus Daniją.

² LR CPK 431 straipsnio 2 dalies 1 punkte taip pat teigiama, kad pareiškimas nenagrinėjamas, jeigu pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo momentu kreditorius nėra įvykęs jam priklausančios prievolės (ar jos dalies), už kurią reikalaujama sumokėti, o skolininkas reikalauja ją įvykdyti.

Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra

Iš karto reikia pabrėžti, kad ši procedūra yra fakultatyvi ir tik nuo ieškovo priklauso, kaip jis gins savo teisėtus interesus. Kreditorius, jei reikalavimo teisė atitinka šio reglamento taikymo sritį, gali apsispręsti prašyti išduoti Europos mokėjimo įsakymą arba pareikšti ieškinį pagal nacionalinius įstatymus ir po to, jei reikia, prašyti paskelbti teismo sprendimą vykdytiną kitoje valstybėje narėje pagal reglamento Briuselis I normas. Kreditorius taip pat gali pasirinkti priimtą teismo sprendimą (ypač, jei yra įsiteisėjęs teismo įsakymas) patvirtinti Europos vykdomuoju raštu pagal reglamentą (EB) Nr. 805/2004.

Manytume, kad vis dėlto Europos mokėjimo įsakymo procedūra turi nemažai pranašumų, palyginti su kitomis procedūromis, jei skola yra aiški ir labai maža tikimybė, kad skolininkas ginčys reikalavimą. Pirmiausia tai gana greitai procedūra, be to, nėra būtina naudotis užsienio teisininkų paslaugomis, nes pati procedūra yra viena visose Bendrijos šalyse. Kartu yra taupomos vertimo išlaidos, nes visa procedūra grindžiama nustatytomis formomis. Suprantama, didžiausias Europos mokėjimo įsakymo pranašumas, palyginti su paprastu procesu, yra tas, jog jis vykdytinas visoje Bendrijoje be egzekvatūros procedūros. Teigiama, kad kai kurių Europos Sąjungos valstybių teismai išduoda keturis ar penkis kartus daugiau Europos mokėjimo įsakymų nei Europos vykdomųjų raštų [16, p. 449]. Lietuvoje, neoficialiais duomenimis, 2009 metais išduota apie dvidešimt Europos mokėjimų įsakymų.

Tarptautinis teisingumas pateikti prašymą dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo nustatomas pagal reglamento Briuselis I normas. Be to, reglamento 6 straipsnio 2 dalyje yra pabrėžta, kad jei reikalavimas susijęs su sutartimi, kurią asmuo, vartotojas, sudarė turėdamas tikslą, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo verslu ar profesija, ir jei atsakovas yra vartotojas, jurisdikciją turi tik valstybės narės, kurioje atsakovas nuolat gyvena, teismai. Taip dar kartą pabrėžiama vartotojo teisių apsauga. Be to, šis reglamentas, skirtingai nei reglamentas Briuselis I, neišskiria atskirų vartotojų sudaromų sutarčių [8, p. 307].

O tiek rūšinį, tiek teritorinį teisingumą valstybės viduje Bendrijos valstybės narės galėjo nusistatyti savarankiškai ir apie tai turėjo pranešti Europos Komisijai³. Lietuvoje vadovaujantis Civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo [5] 20 straipsniu prašymai dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo paduodami pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatytas teisingumo taisykles. Tad ieškovas, prieš pateikdamas prašymą dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo, dar turi išsiaiškinti Lietuvoje galiojančias teisingumo taisykles. Pavyzdžiui, Vokietijoje buvo nuspręsta, jog prašymus dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo nagrinės tik vienas teismas (vienas iš Berlyno apylinkės teismų). Manoma, kad taip bus lengviau ir ieškovams iš kitų valstybių, ir kartu patiems teisėjams ar teismo darbuotojams greitai išspręsti labai formalius prašymus [14, p. 7, 14].

³ Šiame internetiniame puslapyje galima pažiūrėti visus teisingus teismus: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_courtsJurisd_en.htm

Visa Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra turi patvirtintas formas. Tai turi kuo labiau supaprastinti, atpiginti visą procedūrą, neleisti valstybėms narėms padaryti procesą labai biurokratinį. Be to, tai paskata valstybėms narėms kuo labiau automatizuoti visą procedūrą, nors tai ir nėra įtvirtinta reglamente [10, p. 238].

Ieškovas, norėdamas prašyti išduoti Europos mokėjimo įsakymą, turi pateikti užpildytą reglamento I priede pateiktą A standartinę formą. Didžioji dalis formos yra kodai, kuriuos reikia tik tinkamai surašyti. Tad tikrai neturėtų kilti didelių sunkumų kiekvienam ieškovui užpildyti tokią formą. Joje yra apibūdinamos ginčo šalys, reikalavimas, palūkanų suma, ieškinio pagrindas, reikalavimą pagrindžiantys įrodymai, teismingumo pagrindai, be to, tarptautinis bylos pobūdis. Svarbu, jog reikalavimą pagrindžiančių įrodymų aprašymas nereiškia, kad jie turi būti pridedami prie prašymo. Pats reikalavimas apibūdinamas taip pat vadovaujantis tik numatytais formoje kodaais. Pagal reglamento 7 straipsnio 5 dalį prašymas pateikiamas popierine forma ar kitomis ryšio priemonėmis, įskaitant elektronines, kurios yra priimtinos kilmės valstybei narei ir kuriomis gali naudotis kilmės teismas. Kadangi Lietuvos teismuose vis plačiau yra naudojamos informacinės technologijos ir jau pradedama leisti pateikti prašymus dėl teismo įsakymo išdavimo elektronine forma, tai reikia tikėtis, jog ir prašymus dėl Europos mokėjimo įsakymo greitai bus įmanoma pateikti elektronine forma. Bylose dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo Lietuvoje taikomos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso [4] 434 straipsnio 1–3 dalyse nustatytos žymi-

nio mokesčio apskaičiavimo ir mokėjimo taisyklės.

Nemažai diskusijų tiek Europos Sąjungos civilinio proceso teisės teorijoje, tiek ir praktikoje kyla dėl reglamento 8 straipsnio, teigiančio, kad teismas, kuriam pateiktas prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą, kuo greičiau, remdamasis prašymo forma, išnagrinėja, ar įvykdyti reglamento nustatyti reikalavimai ir ar reikalavimas atrodo pagrįstas. Sąvoka „nagrinėjimas, ar reikalavimas yra pagrįstas“ gali būti įvairiai interpretuojama ir skirtingai suprantama atskirose valstybėse narėse. Be to, ir šio straipsnio vertimas įvairiomis kalbomis skamba gana skirtingai. Bijomasi, kad tokia sąvoka gali lemti, jog teismai imsis nagrinėti reikalavimo pagrįstumą iš esmės, nors tai ir yra nesuderinama su pačia mokėjimo įsakymo esme [13, p. 7]. Vis dėlto, manytume, kad pats prašymo dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo nagrinėjimas turi būti formalus, patikrinama, ar prašymas atitinka visus keliamus reikalavimus, teiginiai neprieštarauja vienas kitam. Juolab kad ir ta aplinkybė, jog numatytos formos neleidžia ieškovui pridėti įrodymų, pagrindžia nuomonę, kad teismas negali nagrinėti reikalavimo pagrįstumo iš esmės. Be to, remiantis reglamento 14 straipsnio 4 dalies a punktu, Europos mokėjimo įsakyme atsakovui yra pranešama, jog įsakymas išduotas remiantis vien ieškovo pateikta informacija, kurios teismas netikrino. Tačiau reikia sutikti su nuomone, kad prašymo nagrinėjimo reglamentavimas yra silpnoji reglamento vieta, sukurianti riziką, kad pats Europos mokėjimo įsakymas gali prarasti efektyvumą [9, p. 566]. Reikėtų tikėtis, kad reglamento 8 straipsnis vėliau bus pataisytas

ar Europos Teisingumo Teismas išaiškins šį reglamento straipsnį.

Išduodant Europos mokėjimo įsakymą pasirinkta vienvakopė sistema. Tad atsakovas iki išduodant mokėjimo įsakymą nėra informuojamas apie procesą. Pirminiame reglamento projekte buvo numatyta dvipakopė Europos mokėjimo įsakymo sistema. Manytume, kad vienvakopė sistema labiau užtikrina procedūros operatyvumą. Tačiau terminas, per kurį teismas turi išduoti Europos mokėjimo įsakymą, yra gana ilgas, nes pagal reglamento 12 straipsnio 1 dalį, jei yra įvykdyti reglamento 8 straipsnyje minimi reikalavimai, teismas kuo greičiau ir paprastai per trisdešimt dienų nuo prašymo pateikimo turi išduoti Europos mokėjimo įsakymą naudodamas standartinę formą. Nors trisdešimt dienų terminas ir yra neįpareigojantis, reikia manyti, kad teismas tokiu reglamentavimu nėra įpareigojamas kuo operatyviau išduoti Europos mokėjimo įsakymą. Į trisdešimt dienų laikotarpį neįskaičiuojamas laikas, kai ieškovas papildoma prašymą, pašalina jo trūkumus ar jį iš dalies pakeičia.

Pagal reglamento 9 straipsnį ieškovas gali papildyti prašymą ar ištaisyti jo trūkumus, jei jie yra tik formalūs ir netrukdo apskritai priimti prašymo ir išduoti Europos mokėjimo įsakymo. Be to, pagal reglamento 10 straipsnį, jei reglamento 8 straipsnyje minimi reikalavimai yra įvykdyti tik dėl reikalavimo dalies, teismas apie tai praneša ieškovui, naudodamas standartinę formą. Ieškovui siūloma sutikti arba nesutikti su pasiūlymu dėl Europos mokėjimo įsakymo teismo nustatytai sumai išdavimo ir jis informuojamas apie tokio sprendimo pasekmes. Ieškovui sutikus su teismo pasiū-

lymu, teismas išduoda Europos mokėjimo įsakymą tai reikalavimo daliai, su kuria sutiko ieškovas. Ieškovui neatsiuntus teismui atsakymo per teismo nustatytą terminą arba nesutikus su teismo pasiūlymu, teismas atsisako išduoti Europos mokėjimo įsakymą visai sumai. Europos mokėjimo įsakymas išduodamas ta kalba, kurios valstybėje yra nagrinėjama byla.

Teismas atmeta prašymą išduoti Europos mokėjimo įsakymą, jei neįvykdomi nustatyti reikalavimai tokiam įsakymui; jei reikalavimas yra akivaizdžiai nepagrįstas; arba ieškovas neišsiunčia atsakymo per teismo nustatytą terminą dėl prašymo papildymo ar trūkumų ištaisymo; arba ieškovas neišsiunčia savo atsakymo per teismo nustatytą terminą ar nesutinka su teismo pasiūlymu dėl prašymo keitimo. Prašymo atmetimas įforminamas taip pat standartine forma, joje paaiškinami atmetimo pagrindai. Prašymo atmetimas nėra skundžiamas, tačiau tai nekliudo ieškovui vėliau pateikti naują prašymą išduoti Europos mokėjimo įsakymą ar kitaip ginti savo teises.

Galimybės skolininkui pateikti prieštaravimus

Pagal reglamento 12 straipsnio 3 dalį Europos mokėjimo įsakyme atsakovui yra pranešama, jog jis turi galimybę arba sumokėti įsakyme nurodytą sumą, arba paprieštarauti įsakymui pateikdamas prašymo kilmės teismui prieštaravimo pareiškimą per trisdešimt dienų nuo įsakymo įteikimo. Be to, pranešama, kad įsakymas išduotas remiantis vien ieškovo pateikta informacija, kuri yra teismo netikrinta, be to, kad įsakymas taps vykdytinu, jei nebus pateikta priešta-

ravimų o jei bus pateiktas prieštaravimo pareiškimas, teismo procesas bus tęsiamas kilmės valstybės narės kompetentinguose teismuose, laikantis įprasto civilinio proceso taisyklių, išskyrus atvejus, kai ieškovas aiškiai nurodo tuo atveju nutraukti teismo procesą. Tad tiesiogiai nėra pasakoma, kad jei nebus pateikiama prieštaravimų, Europos mokėjimo įsakymas įsiteisės ir įgis *res judicata*, tačiau tai galima suprasti iš viso proceso eigos, atsižvelgiant į proceso ekonomiškumo ir teisinio tikrumo principus [10, p. 158].

Reglamente nėra numatyta kokia nors speciali tvarka įteikti Europos mokėjimo įsakymą skolininkui. Tai yra atliekama pagal nacionalinės teisės aktus, tačiau reglamento 13–15 straipsniuose numatyti minimalūs įteikimo reikalavimai. Procesinio dokumento įteikimo minimalūs reikalavimai atitinka reglamente (EB) Nr. 805/2004, sukuriančiame neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, nurodytus minimalius reikalavimus. Įteikimo būdų sąrašas reglamente beveik atitinka įteikimo būdus, kuriais pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą yra įteikiami procesiniai dokumentai. Tad gali įteikti tiek kurjeris, tiek antstolis ar tai galima padaryti registruotu paštu. Pavyzdžiui, galima įteikti asmeniškai arba kartu gyvenantiems šeimos nariams (pagal Lietuvos teisę tik pilnamečiams) bei juridinio asmens buveinėje jo darbuotojams. Tačiau kadangi kol kas Lietuvoje nenumatyta galimybė įteikti paliekant pašto dėžutėje, paliekant pašte su pranešimu apie tai ar elektroninėmis priemonėmis, automatiškai patvirtinančiomis apie išsiuntimą, todėl tokie būdai ir negali būti taikomi, nors ir

siekiami įteikti Europos mokėjimo įsakymą. Galima įteikti Europos mokėjimo įsakymą ir atsakovo atstovui. Reglamente nustatyti minimalūs įteikimo reikalavimai neįpareigoja valstybių narių ką nors keisti nacionalinėje teisėje ir plėsti galimų įteikimo būdų. Reglamente vartojama terminija neleidžia manyti, kad numatyti minimalūs įteikimo reikalavimai gali būti laikomi savarankiška įteikimo procedūra. Atkreiptinas dėmesys, jei įteikti procesinį dokumentą reikia kitoje valstybėje narėje, dokumentai turi būti perduoti tai kitai valstybei narei, vadovaujantis taisyklėmis, nustatytomis 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse.

Prieštaravimus skolininkas pateikia per trisdešimt dienų nuo Europos mokėjimo įsakymo įteikimo jam. Tai jis gali padaryti naudodamas reglamente numatytą standartinę formą, kuri jam atsiunčiama kartu su įsakymu, arba tiesiog laisvai surašydamas prieštaravimus. Tad šiuo atveju standartinės formos naudojimas yra tik fakultatyvus. Tokiu būdu yra siekiama, kad atsakovui būtų kuo lengviau pateikti prieštaravimus. Prieštaravimo pareiškime atsakovas turi nurodyti, kad jis ginčija reikalavimą, tačiau, kaip ir paprastai pagal nacionalinius teisės aktus, nėra būtina pateikti priežasčių. Prieštaravimo pareiškimas, kaip ir prašymas dėl Europos mokėjimo įsakymo išdavimo, gali būti pateikiamas popierine forma ar kitomis ryšio priemonėmis, įskaitant elektronines, jeigu jos priimtinos kilmės valstybei narei ir jomis gali naudotis kilmės teismas.

Jei prieštaravimo pareiškimas pateikiamas per nustatytą terminą, teismo procesas tęsiamas kilmės valstybės narės kompetinguose teismuose laikantis įprasto civilinio proceso taisyklių, išskyrus atvejus, kai ieškovas aiškiai nurodo tokiu atveju nutraukti teismo procesą. Lietuvoje tokiu atveju pagal analogiją yra taikomos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 439 straipsnio 3, 5 ir 6 dalys. Tad ieškovas gali pateikti ieškinį pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, gali naudotis dokumentiniu procesu. Atkreiptinas dėmesys, kad kitose Bendrijos valstybėse pareiškiant ieškinį gali skirtis ir rūšinis bylos teisingumas.

Siekiant kuo labiau apsaugoti skolininko interesus, reglamento 20 straipsnyje numatyta Europos mokėjimo įsakymo išimtinė peržiūra pasibaigus terminui pateikti prieštaravimus. Tokios peržiūros yra numatytos labai ribotos sąlygos, tad ja galima pasinaudoti, jeigu Europos mokėjimo įsakymas buvo įteiktas be atsakovo patvirtinimo apie jo gavimą (pavyzdžiui, įteikta kartu gyvenantiems asmenims) ir ne dėl atsakovo kaltės dokumentas nebuvo įteiktas laiku pasirošti gynybai arba atsakovas negalėjo paprieštarauti reikalavimui dėl *force majeure* arba dėl ypatingų aplinkybių ne dėl savo kaltės. Abiem atvejais atsakovas turi veikti nedelsdamas, iš karto, kai tik sužinojo apie Europos mokėjimo įsakymą.

Be to, pagal to paties straipsnio 2 dalį, pasibaigus nustatytam terminui pateikti prieštaravimus, atsakovas taip pat turi teisę prašyti, kad kilmės valstybės narės kompetentingas teismas peržiūrėtų Europos mokėjimo įsakymą, jei mokėjimo įsakymas buvo išduotas akivaizdžiai neteisingai, atsižvelgiant į reglamente nustatytus reikalavimus

arba dėl kitų išimtinių aplinkybių. Čia turima omenyje, kad buvo pateikti neteisingi duomenys, buvo siekiama apgauti teismą [8, p. 310]. Iš reikalavimo, kad įsakymas turi būti išduotas akivaizdžiai neteisingas, galima suprasti, jog ši peržiūros forma turi būti labai apribota ir netapti tik būdu neribota laiką teikti prieštaravimus. Be to, turi būti pateikiama svarių įsakymo neteisingumo įrodymų. Daugiausia turėtų būti remiamasi rašytiniais įrodymais, o ne, pavyzdžiui, tik prašyti paskirti ekspertizę ar remtis tik liudytojų parodymais [13, p. 14]. Kadangi ši peržiūra yra tarsi proceso atnaujinimas, tai visiškai logiškai yra įtvirtinta, jog Lietuvoje išimtinės peržiūros klausimus pagal reglamento 20 straipsnį sprendžia Europos mokėjimo įsakymą priėmęs teismas.

Europos mokėjimo įsakymo įsiteisėjimas ir vykdymas

Pagal reglamento 18 straipsnio 1 dalį, jei per trisdešimt dienų, atsižvelgiant į laiką, kurio reikia, kad pareiškimas pasiektų gavėją, prieštaravimo pareiškimas nepateikiamas kilmės teisme, kilmės teismas nedelsdamas paskelbia Europos mokėjimo įsakymą vykdytinu naudodamas reglamento priede pateiktą standartinę formą. Teismas turi dar kartą patikrinti įteikimo datą. Nors tiesiogiai nėra kalbama apie Europos mokėjimo įsakymo *res judicata* galią, tačiau, kaip minėta, ji turi būti suteikiama šiam teismo dokumentui. Dauguma Bendrijos valstybių ir pagal nacionalinę teisę suteikia *res judicata* galią vykdytiniams dokumentams [9, p. 568]. Tikriausiai dėl gana skirtingų terminų atskirose valstybėse buvo nutarta reglamente tiesiogiai neįrašyti *res judicata* termino.

Svarbiausia, kad Europos mokėjimo įsakymui panaikinta egzekvatūra, ir pagal reglamento 19 straipsnį kilmės valstybėje narėje vykdytinas Europos mokėjimo įsakymas kitose valstybėse narėse (išskyrus Daniją) pripažįstamas ir vykdomas nereikalaujant vykdytinumo patvirtinimo ir nesuteikiant jokios galimybės prieštarauti jo pripažinimui. Pagal Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 24 straipsnio 1 dalį Europos mokėjimo įsakymas, patvirtintas reglamento pateikta standartine G forma, Lietuvoje taip pat laikomas vykdomuoju dokumentu. Kreditorius, siekdamas, kad būtų galima vykdyti Europos mokėjimo įsakymą Lietuvoje, gali kreiptis tiesiai į antstolį.

Reglamento 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, ką turi pateikti kreditorius kompetentingoms vykdymo institucijoms. Vietos valstybės kompetentingos institucijos neturi teisės reikalausti pateikti kokių nors papildomų dokumentų. Tad kreditorius turi pateikti autentiškumui nustatyti būtinas sąlygas atitinkančią Europos mokėjimo įsakymo, kurį kilmės teismas paskelbė vykdytinu, kopiją ir, jei būtina, Europos mokėjimo įsakymo vertimą į vykdančiosios valstybės narės oficialią kalbą. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatyme nėra pasakyta, ar reikia pateikti vertimą į lietuvių kalbą, nors, pavyzdžiui, kalbant apie Europos vykdomąjį raštą, tai yra teigiama. Nepaisant to, Lietuvoje yra reikalaujama vertimo į lietuvių kalbą, nes tokia tvarka yra pranešta Europos Komisijai.

Siekiant apsaugoti skolininko interesus vykdymo vietos valstybėje narėje, reglamento 22 straipsnyje numatytas pagrindas, kada galima atsisakyti vykdyti Europos mokėjimo įsakymą. Atsisakyti vykdyti galima, jei Europos mokėjimo įsakymas yra nesuderinamas su bet kurioje valstybėje narėje ar trečiojoje šalyje anksčiau priimtu sprendimu ar įsakymu ir jeigu:

- a) ankstesnis teismo sprendimas ar įsakymas buvo priimtas remiantis tuo pačiu ieškinio pagrindu ir ginčo šalys buvo tos pačios; ir
- b) ankstesnis teismo sprendimas ar įsakymas atitinka sąlygas, būtinas jam pripažinti vykdančiojoje valstybėje narėje; ir
- c) kilmės valstybėje narėje teismo proceso metu negalėjo būti prieštaraujama dėl nesuderinamumo.

Tad atvejai, kada būtų galima atsisakyti vykdyti Europos mokėjimo įsakymą, turėtų būti gana reti. Labai svarbu, kad nėra nurodyta bendra norma, jog galima atsisakyti vykdyti Europos mokėjimo įsakymą, kai jis prieštarauja valstybės narės viešajai tvarkai. Visiškai logiška, kad pagal reglamento 22 straipsnio 2 dalį paprašius taip pat atsisakoma vykdyti įsakymą ir tuo atveju, kai atsakovas sumokėjo ieškovui Europos mokėjimo įsakyme nurodytą sumą. Tai įrodyti turėtų būti leidžiama ne tik mokėjimo kvitu, bet ir visomis kitomis leistinėmis įrodinėjimo priemonėmis [15, p. 358]. Lietuvoje prašymus dėl atsisakymo vykdyti Europos mokėjimo įsakymus nagrinėja Lietuvos apeliacinis teismas.

Be to, pagal reglamento 23 straipsnį, jei yra prašoma peržiūrėti Europos mokėjimo įsakymą kilmės valstybėje narėje,

vykdančiosios valstybės teismas atsakovo prašymu gali:

- a) apriboti vykdymo procesą – vykdyti tik apsaugos priemonės; arba
- b) nustatyti vykdymo sąlygą – reikalavimą pateikti jo nustatytą garantiją; arba
- c) esant išimtinėms aplinkybėms – sustabdyti vykdymo procesą.

Toks reglamentavimas yra nulemtas to, kad reglamentu siekiama įtvirtinti principą, jog Europos mokėjimo įsakymą galima ginčyti tik valstybėje narėje, kurioje jis išduotas. Šiuo atveju vykdymo vietos valstybės narės teismams galimybės daryti įtaką vykdymo procesui yra labai ribotos. Svarbu, kad teismai nėra įpareigoti tenkinti prašymų, be to, gali laisvai pasirinkti, kurią iš priemonių taikys byloje. Lietuvoje prašymus dėl Europos mokėjimo įsakymo vykdymo sustabdymo ar apribojimo nagrinėja vykdymo vietos apylinkės teismas.

Išvados

1. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, yra naujas ir svarbus žingsnis, siekiant kuo labiau suderinti civilinio proceso teisę Europos Sąjungoje, nes pirmą kartą yra sukurta savarankiška Europos Sąjungos procedūra, kuria remiantis yra išduodamas procesinis dokumentas, kuris gali būti vykdomas be egzekvatūros procedūros kitose valstybėse narėse.
2. Reglamentas turi padėti kreditoriams,

turintiems aiškius sutartinius piniginius reikalavimus, greitai išieškoti juos iš skolininkų, esančių kitoje valstybėje narėje. Kadangi tai yra alternatyvi procedūra, kreditorius gali laisvai pasirinkti, naudotis reglamente nustatyta procedūra ar vis dėlto vadovautis nacionaliniuose teisės aktuose numatytais procedūromis. Valstybės narės nėra įpareigojamos keisti ar apskritai reglamentuoti nacionalinėje teisėje neginčytinų reikalavimų išieškojimo mechanizmą.

3. Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūra turi nemažai tapatumų su Lietuvoje egzistuojančia teismo įsakymo išdavimo procedūra, nes abu procesai yra vienpakopiai, nėra reikalaujama iš kreditorių pridėti įrodymų prie pareiškimo, yra naudojamos patvirtintos formos, skolininkas neprivalo pagrįsti savo prieštaravimų. Tačiau reikalavimų, dėl kurių galima prašyti išduoti Europos mokėjimo įsakymą, sritis yra siauresnė nei pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse numatytą teismo įsakymo išdavimo procedūrą. Apskritai gana siaura reglamento taikymo sritis yra pagrindinis aptariamąs procedūros trūkumas.
4. Skolininko teisės procedūros metu yra ginamos pakankamai, nepaisant to, kad jis savo teises turi ginti ir ginčyti Europos mokėjimo įsakymą tik toje valstybėje narėje, kurioje įsakymas išduotas. Tik labai ribotais atvejais yra įmanoma vykdymo vietos valstybėje narėje prašyti apriboti ar sustabdyti vykdymo procesą.

LITERATŪRA

1. 2004 m. gegužės 25 d. Komisijos pasiūlymas dėl Europos mokėjimo įsakymo procedūros sukūrimo. KOM(2004)173 final/3. Prieiga per internetą: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2004\)0173\(cor2\)/com_com\(2004\)0173\(cor2\)_de.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2004)0173(cor2)/com_com(2004)0173(cor2)_de.pdf).
2. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. OL, 2006, L399, p. 1–32.
3. 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/35/EB dėl kovos su pavėluotu mokėjimu komerciniuose sandoriuose. OL, 2000, L200, p. 35–38.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.
5. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 137-5366.
6. *Žalioji knyga dėl Europos mokėjimo įsakymo procedūros ir priemonių, skirtų bylų dėl nedidelių sumų reikalavimų nagrinėjimui supaprastinti ir pagreitinti*. KOM(2002) 746 final. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0746:FIN:PDF>.
7. GEIMER, R. *Internationales Zivilprozessrecht*. 6. Auflage. Köln: Otto Schmidt Verlag, 2009.
8. HESS, B.; BITTMANN, D. *Die Verordnungen zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen – ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht*. IPRax, 2008.
9. HESS, B. *Europäisches Zivilprozessrecht*. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2010.
10. KORMANN, J. M. *Das neue Europäische Mahnverfahren im Vergleich zu den Mahnverfahren in Deutschland und Österreich*. Jena: JWV, 2007.
11. LEMKEN, E. *Diskussionsbericht zum europäischen Zivilprozeßrecht*. ZJP, Band 109, 1996.
12. McGUIRE, M. R. *Das neue Europäische Mahnverfahren (EuMVVO): Über das (Miss-) Verhältnis zwischen Effizienz und Schuldnerschutz*. Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht, 2007.
13. PREUB, N. *Erlass und Überprüfung des Europäischen Zahlungsbefehls*. ZJP, Band 122, 2009.
14. RAUSCHER, T. *Europäisches Zivilprozeßrecht*. Kommentar. 2 Auflage. München: Sellier European Law Publishers, 2010.
15. SCHLOSSER, P. F. *EU-Zivilprozessrecht*. München: C. H. Beck Verlag, 2009.
16. SUJECKI, B. *Entwicklung des Europäischen Privat- und Zivilprozessrechts in den Jahren 2008 und 2009*. EuZW, 2010.

PECULIARITIES OF APPLICATION OF REGULATION (EC) NO 1896/2006 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL CREATING A EUROPEAN ORDER FOR PAYMENT PROCEDURE

Vigita Vėbraitė

S u m m a r y

The article thoroughly examines the Regulation, creating a European order for payment procedure, which is applied in all Member States, except Denmark, from 12th of December 2008. The Regulation should help to recover swiftly and efficiently uncontested claims in cross-border cases, because the exequatur procedure has been abolished for the enforceable European payment order. According to the author, the scope of the Regulation could have been even wider. The term cross-border case could have been explained wider, including cases, where the assets of a debtor are in other Member State. Also non-contractual obligations could have been included in the scope of the Regulation more extensively. It is emphasized that

the application of the Regulation only to the cross-border cases restrain the rights of the persons from the Member States, which do not have procedure to issue payment order in the national laws.

It is stressed in the article that the procedure established by the Regulation is an additional one and a plaintiff is always free to choose a procedure provided for by national law. It is also possible for a creditor to ask to certify a judgement as European Enforcement Order. The procedure to get European payment order should be quite easy for all creditors, because it is based, to the largest extent possible, on the use of standard forms in any communication between the court and the parties. The author thinks that such

forms make the procedure not expensive, while the parties essentially do not need lawyers, the costs for the translation should be also minimal.

According to the author it is important that the debtor has to defend his interests only in the Member State, in which European order for payment is issued. Such legal regulation makes the procedure much more

predictable, it is almost not possible to have different proceedings in different Member States. The debtor only can in very limited cases to ask the court in the Member State of enforcement to limit or stay enforcement procedure. The ground for such request is the application to review the European order for payment in exceptional cases in the Member State of origin.

Īteikta 2010 m. rugsējo 16 d.

Priimta publicuoti 2010 m. spalio 22 d.